BG Pulse Journal USA
ISSN:1947-2536 http://www.bgpulseusa.com/index.php/bg

BO‘LAJAK PEDAGOGLARNING PEDAGOGIK OBRAZI VA PROFESSIONAL IMIJINI SHAKLLANTIRISH

Karriboyeva Lobarxon Fayzulla qizi
Urganch davlat pedagogika instituti
Pedagogika naariyasi va tarixi mutaxassisligi
1-bosqich magistranti.
https://doi.org/10.5281/zenodo.20566919

Annotatsiya: Ushbu maqolada bo‘lajak pedagoglarning pedagogik obrazi va professional imijini shakllantirish masalalari tahlil qilingan. Shuningdek, pedagog imijining tarkibiy komponentlari, uni rivojlantirish omillari hamda zamonaviy ta’lim muhitida pedagog shaxsining kasbiy kompetentligini oshirishdagi o‘rni yoritilgan. Tadqiqotda kommunikativ madaniyat, emotsional intellekt, pedagogik mahorat va tashqi ko‘rinish madaniyatining pedagog imijiga ta’siri asoslab berilgan.

Kalit so‘zlar: pedagogik obraz, professional imij, pedagogik kompetensiya, kommunikativlik, emotsional intellekt, kasbiy madaniyat.

Аннотация :В данной статье анализируются вопросы формирования педагогического образа и профессионального имиджа будущих педагогов. Также рассматриваются структурные компоненты педагогического имиджа, факторы его развития и роль в повышении профессиональной компетентности личности педагога в современной образовательной среде. В исследовании обосновано влияние коммуникативной культуры, эмоционального интеллекта, педагогического мастерства и культуры внешнего вида на педагогический имидж.

Ключевые слова
педагогический образ, профессиональный имидж, педагогическая компетенция, коммуникативность, эмоциональный интеллект, профессиональная культура.

Abstract : This article analyzes the issues of forming the pedagogical image and professional identity of future teachers. It also discusses the structural components of the pedagogical image, factors of its development, and its role in enhancing the professional competence of teachers in the modern educational environment. The study substantiates the influence of communicative culture, emotional intelligence, pedagogical skills, and appearance culture on the pedagogical image.

KIRISH

Bugungi kunda ta’lim tizimida pedagog shaxsiga qo‘yiladigan talablar tobora ortib bormoqda. Zamonaviy jamiyatda o‘qituvchi nafaqat bilim beruvchi mutaxassis, balki o‘quvchilarning shaxsiy rivojlanishiga ta’sir ko‘rsatuvchi, ularning ma’naviy-axloqiy dunyoqarashini shakllantiruvchi, tarbiyaviy jarayonni samarali tashkil etuvchi hamda innovatsion pedagogik texnologiyalarni amaliyotda qo‘llay oladigan yetuk kadr sifatida qaraladi. Shu sababli bo‘lajak pedagoglarning kasbiy tayyorgarligida pedagogik obraz va professional imijni shakllantirish masalasi dolzarb ilmiy-amaliy muammo sifatida alohida ahamiyat kasb etadi.

Pedagogik obraz va professional imij pedagog shaxsining jamiyatdagi o‘rni va kasbiy nufuzini

belgilovchi asosiy omillardan biridir. Pedagogik obraz o‘qituvchining kasbiy faoliyatdagi xulq-atvori, bilim darajasi, pedagogik mahorati, muloqot madaniyati hamda shaxsiy-psixologik fazilatlarining yaxlit tizimli ifodasi sifatida namoyon bo‘ladi. U o‘qituvchining dars jarayonidagi harakati, o‘quvchilar bilan munosabati va ta’lim-tarbiya jarayonini tashkil etish uslubi orqali shakllanadi va rivojlanadi.

Professional imij esa pedagogning jamiyat, hamkasblar, ota-onalar va o‘quvchilar oldidagi ijobiy kasbiy qiyofasi bo‘lib, u nafaqat tashqi ko‘rinish, balki ichki kasbiy madaniyat, kommunikativ kompetensiya, emotsional barqarorlik va innovatsion yondashuvlar bilan ham chambarchas bog‘liqdir. Zamonaviy ta’lim muhitida pedagog imiji uning ishonchliligi, obro‘si va kasbiy samaradorligini belgilovchi muhim indikatorlardan biri hisoblanadi.

Shu nuqtayi nazardan, pedagogik obraz va professional imijni shakllantirish jarayoni uzluksiz va kompleks yondashuvni talab etadi. Bu jarayonda bo‘lajak o‘qituvchilarning kommunikativ madaniyati, emotsional intellekti, pedagogik refleksiya qobiliyati hamda o‘z ustida ishlash ko‘nikmalarini rivojlantirish muhim o‘rin tutadi. Natijada pedagog shaxsining kasbiy kompetentligi oshadi hamda u zamonaviy ta’lim talablariga mos ravishda faoliyat yurita oladi.

Adabiyotlar tahlili va metodologiya

Tadqiqot jarayonida pedagogik kompetensiya, imijologiya hamda kasbiy madaniyatga oid ilmiy-nazariy manbalar keng ko‘lamda tahlil qilindi. Bu jarayonda pedagog shaxsining kasbiy shakllanishi, uning ijtimoiy va professional muhitdagi o‘rni, shuningdek, pedagogik obraz va imijni rivojlantirishga doir zamonaviy ilmiy yondashuvlar o‘rganildi. Mahalliy va xorijiy olimlarning tadqiqotlari qiyosiy jihatdan tahlil qilinib, pedagog imijining shakllanishiga ta’sir etuvchi asosiy omillar tizimlashtirildi.

Shuningdek, tadqiqot jarayonida ilmiy izlanishning ishonchliligi va xolisligini ta’minlash maqsadida bir qator metodlardan foydalanildi. Jumladan, kuzatish metodi orqali real ta’lim jarayonida pedagoglarning kasbiy faoliyati, ularning muloqot uslubi va o‘quvchilar bilan o‘zaro munosabati o‘rganildi. Qiyosiy tahlil metodi yordamida turli pedagogik yondashuvlar, imij shakllanishiga ta’sir etuvchi omillar va kasbiy madaniyat darajalari solishtirildi. Umumlashtirish metodi esa olingan empirik va nazariy ma’lumotlarni yagona ilmiy xulosaga keltirish imkonini berdi.

Zamonaviy pedagogik tadqiqotlar natijalari shuni ko‘rsatadiki, pedagog imiji murakkab, ko‘p darajali va dinamik tuzilma bo‘lib, u faqat tashqi ko‘rinish yoki estetik madaniyat bilan cheklanmaydi. Aksincha, u pedagog shaxsining ichki kasbiy madaniyati, axloqiy-etik qarashlari, kommunikativ kompetensiyasi, emotsional intellekti hamda pedagogik refleksiya qobiliyati bilan uzviy bog‘liqdir. Shu jihatdan pedagog imiji statik emas, balki doimiy rivojlanib boruvchi jarayon sifatida qaraladi.

Bundan tashqari, pedagog imijining shakllanishida shaxsning o‘z ustida ishlashga bo‘lgan intilishi, innovatsion texnologiyalardan foydalanish ko‘nikmasi hamda pedagogik faoliyatga ijodiy yondashuvi muhim rol o‘ynaydi. Pedagogning kasbiy madaniyati qanchalik yuqori bo‘lsa, uning imiji ham shunchalik barqaror va ijobiy shakllanadi.

Shu nuqtayi nazardan, pedagogik obraz va professional imijni shakllantirish jarayoni uzluksiz pedagogik ta’lim tizimining ajralmas qismi hisoblanadi. Bu jarayon nafaqat bo‘lajak pedagoglarning nazariy bilimlarini, balki ularning amaliy ko‘nikmalari, shaxsiy fazilatlari va kasbiy kompetensiyalarini ham kompleks rivojlantirishni talab etadi. Natijada, yuqori darajadagi pedagogik imijga ega mutaxassislar tayyorlash imkoniyati yaratiladi, bu esa ta’lim sifatining oshishiga bevosita xizmat qiladi.

Asosiy qism

Bo‘lajak pedagoglarning pedagogik obrazi va professional imijini shakllantirish zamonaviy ta’lim tizimining eng muhim yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. Tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, pedagog shaxsining kasbiy qiyofasi faqatgina uning bilim darajasi bilan emas, balki uning kommunikativ madaniyati, emotsional intellekti, pedagogik mahorati hamda ijtimoiy-axloqiy fazilatlari bilan ham belgilanadi. Shu jihatdan pedagogik obraz va professional imijni shakllantirish murakkab, ko‘p bosqichli va uzluksiz jarayon sifatida qaraladi.

Tahlillar natijasida aniqlanishicha, pedagogik obrazni shakllantirishda bir nechta asosiy omillar hal qiluvchi rol o‘ynaydi. Birinchidan, kasbiy-pedagogik bilimlar tizimi muhim ahamiyatga ega bo‘lib, u o‘qituvchining darsni ilmiy asosda tashkil etishi va o‘quv jarayonini samarali boshqarishiga xizmat qiladi. Ikkinchidan, kommunikativ kompetensiya pedagogning o‘quvchilar, ota-onalar va hamkasblar bilan samarali muloqot o‘rnatishida asosiy vosita hisoblanadi. Uchinchi muhim omil esa emotsional barqarorlik bo‘lib, u murakkab pedagogik vaziyatlarda to‘g‘ri qaror qabul qilish va stressni boshqarish imkonini beradi.

Shuningdek, pedagogik imijni shakllantirishda nutq madaniyati alohida o‘rin tutadi. O‘qituvchining ravon, mantiqiy va ta’sirchan nutqi uning kasbiy obro‘sini oshiradi hamda o‘quvchilarda ijobiy qabul qilinishiga sabab bo‘ladi. Bundan tashqari, tashqi ko‘rinish va o‘zini tutish madaniyati ham pedagog imijining muhim tarkibiy qismi bo‘lib, u o‘qituvchining ijtimoiy muhitdagi professional qiyofasini belgilaydi.

Tadqiqot jarayonida aniqlanishicha, zamonaviy pedagog imiji innovatsion yondashuvlar bilan ham chambarchas bog‘liqdir. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish, interfaol metodlarni qo‘llash hamda kreativ yondashuvlarni joriy etish bo‘lajak pedagoglarning professional imijini sezilarli darajada mustahkamlaydi. Bu esa ularning raqobatbardosh va zamonaviy talablar darajasidagi mutaxassis bo‘lib shakllanishiga xizmat qiladi.

Bo‘lajak pedagoglarning pedagogik obrazi va professional imijini shakllantirish jarayonida maxsus pedagogik shart-sharoitlar yaratish zarur. Jumladan, amaliy mashg‘ulotlar, pedagogik treninglar, rolli o‘yinlar, case-study tahlillar hamda reflektiv faoliyatni rivojlantirishga qaratilgan metodlar samarali natija beradi. Ushbu yondashuvlar talabalarda nafaqat nazariy bilim, balki amaliy ko‘nikmalarni ham shakllantiradi.

Shuningdek, pedagog shaxsining o‘zini o‘zi boshqarish va o‘z faoliyatini tahlil qilish (refleksiya) qobiliyati ham uning professional imijini shakllantirishda muhim rol o‘ynaydi. O‘qituvchi o‘z hissiyotlarini boshqara olishi, auditoriya oldida ishonchli chiqish qilishi va turli pedagogik vaziyatlarda moslashuvchan bo‘lishi zarur. Bu esa uning jamiyatdagi kasbiy nufuzini yanada oshiradi.

Umuman olganda, bo‘lajak pedagoglarning pedagogik obrazi va professional imijini shakllantirish ko‘p omilli tizim bo‘lib, u kasbiy bilim, kommunikativ madaniyat, shaxsiy sifatlar va innovatsion faoliyat uyg‘unligida shakllanadi. Shu sababli ushbu jarayonni tizimli ravishda tashkil etish zamonaviy pedagog kadrlar tayyorlash tizimining muhim vazifalaridan biri hisoblanadi.

Natijalar va muhokama

Tahlillar natijasida pedagogik imij murakkab tuzilishga ega bo‘lib, u bir-biri bilan uzviy bog‘liq bo‘lgan bir nechta asosiy komponentlardan iborat ekanligi aniqlandi. Ushbu komponentlar pedagog shaxsining kasbiy faoliyatdagi samaradorligini belgilab beruvchi asosiy omillar sifatida namoyon bo‘ladi. Jumladan, pedagogik imij tarkibiga kasbiy bilim va pedagogik mahorat, kommunikativ kompetensiya, emotsional barqarorlik va empatiya, nutq madaniyati, tashqi

ko‘rinish hamda o‘zini tutish madaniyati, shuningdek innovatsion yondashuvga moyillik kabi muhim elementlar kiradi.

Kasbiy bilim va pedagogik mahorat o‘qituvchining o‘quv jarayonini ilmiy asosda tashkil etishi, darsni samarali rejalashtirishi hamda o‘quvchilarda zarur kompetensiyalarni shakllantirishida hal qiluvchi rol o‘ynaydi. Kommunikativ kompetensiya esa pedagogning o‘quvchilar, ota-onalar va hamkasblar bilan samarali muloqot o‘rnatish, fikrini aniq va tushunarli ifodalash qobiliyatini ta’minlaydi. Emotsional barqarorlik va empatiya esa pedagogga turli murakkab pedagogik vaziyatlarda o‘z hissiyotlarini boshqarish, o‘quvchilarning ruhiy holatini tushunish va ularga mos yondashuvni tanlash imkonini beradi.

Nutq madaniyati pedagog imijining ajralmas qismi bo‘lib, u o‘qituvchining fikrini mantiqiy, ravon va ta’sirchan tarzda ifodalashini ta’minlaydi. Tashqi ko‘rinish va o‘zini tutish madaniyati esa pedagogning jamiyatdagi ijtimoiy qiyofasini shakllantiradi hamda o‘quvchilarda unga nisbatan ishonch va hurmat hissini kuchaytiradi. Innovatsion yondashuvga moyillik esa zamonaviy ta’lim texnologiyalaridan samarali foydalanish, yangi pedagogik metodlarni qo‘llash va ta’lim jarayonini doimiy takomillashtirib borish imkonini beradi.

Bo‘lajak pedagoglarda ushbu komponentlarni shakllantirish ta’lim jarayonida maxsus pedagogik shart-sharoitlarni talab etadi. Xususan, interfaol metodlar, rolli o‘yinlar, pedagogik treninglar, case-study usullari hamda amaliy mashg‘ulotlardan tizimli foydalanish pedagogik imijni rivojlantirishda yuqori samaradorlikka ega ekanligi amaliyotda o‘z isbotini topmoqda. Ushbu metodlar talabalarning nafaqat nazariy bilimlarini, balki amaliy ko‘nikmalarini ham rivojlantirishga xizmat qiladi.

Pedagogik obrazning shakllanishida shaxsning o‘zini o‘zi boshqarish qobiliyati ham muhim o‘rin tutadi. O‘qituvchi o‘z hissiyotlarini nazorat qila olishi, stressli va murakkab pedagogik vaziyatlarda to‘g‘ri va tezkor qaror qabul qilishi, auditoriya bilan samarali va ijobiy muloqot o‘rnatishi zarur. Shu bilan birga, refleksiya qobiliyati, ya’ni o‘z faoliyatini tahlil qilish va baholash ko‘nikmasi ham pedagogik obrazni shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Natijada, yuqori darajadagi kasbiy madaniyat va barqaror pedagogik imijga ega bo‘lgan mutaxassis shakllanadi.

Xulosa qilib aytganda, bo‘lajak pedagoglarning pedagogik obrazi va professional imijini shakllantirish zamonaviy ta’lim tizimining eng muhim va dolzarb tarkibiy qismlaridan biri hisoblanadi. Chunki bugungi globallashuv sharoitida o‘qituvchidan nafaqat yuqori darajadagi kasbiy bilim va amaliy ko‘nikmalar, balki kuchli kommunikativ madaniyat, emotsional barqarorlik, ijodkorlik hamda innovatsion fikrlash qobiliyati ham talab etiladi.

Pedagog imiji murakkab ko‘p komponentli tuzilma bo‘lib, u nafaqat kasbiy bilim va pedagogik mahoratga, balki shaxsiy fazilatlar, axloqiy-etik qadriyatlar hamda ijtimoiy muhitda o‘zini tutish madaniyatiga ham bevosita bog‘liqdir. Shu jihatdan pedagogning professional qiyofasi uning jamiyatdagi obro‘si, o‘quvchilar bilan munosabati va ta’lim jarayonidagi samaradorligini belgilovchi asosiy omil sifatida namoyon bo‘ladi.

Shu sababli pedagog kadrlarni tayyorlash jarayonida imijni shakllantirishga yo‘naltirilgan innovatsion pedagogik texnologiyalarni keng joriy etish, interfaol metodlardan samarali foydalanish hamda amaliy mashg‘ulotlar ulushini oshirish muhim ahamiyat kasb etadi. Bu esa bo‘lajak pedagoglarning kasbiy kompetentligini oshirish, ularni zamonaviy ta’lim talablariga mos yetuk mutaxassis sifatida shakllantirishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O‘zbekiston Respublikasining “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonuni.

2. O‘zbekiston Respublikasining “Jismoniy tarbiya va sport to‘g‘risida”gi Qonuni.
3. Pedagogika nazariyasi va amaliyoti bo‘yicha ilmiy manbalar.
4. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar bo‘yicha o‘quv qo‘llanmalar.
5. Imijologiya va kasbiy madaniyat bo‘yicha ilmiy tadqiqotlar.
6. I. Karimov. “Yuksak ma’naviyat – yengilmas kuch”.
7. J. Yo‘ldoshev, S. Usmonov. Pedagogik texnologiyalar asoslari.
8. R. Akramov. Futbol nazariyasi va metodikasi.
9. FIFA Coaching Manual.
10. UEFA Grassroots Coaching Handbook.
11. A. Qodirov. Pedagogik mahorat asoslari.
12. M. Gulyamov. Zamonaviy ta’lim texnologiyalari.